

5. ROZMÍSTĚNÍ A KONCENTRACE OBYVATEL

Změny v rozmístění obyvatelstva probíhají ve srovnání se sociálními či ekonomickými procesy jen pozvolně. Současný stav je tak výsledkem dlouhodobého vývoje. Nejvýraznější rysy současného rozmístění byly dány především vývojem v období industrializace. Ta je spojena s intenzivní fází koncentračního procesu, který probíhal nejdynamičtěji na přelomu 19. a 20. století. Období industrializace bylo charakteristické značným růstem velkých měst a zvyšováním počtu obyvatel v oblastech lokalizace průmyslové výroby (nejprve textilního průmyslu, později dalších odvětví), resp. surovinových zdrojů. Významný vliv měl v 19. století i rozvoj železniční sítě, v jehož důsledku řada měst nabyla na významu, zatímco jiná města, která zůstala mimo významné železniční trasy, stagnovala (např. Pardubice vs. Chrudim). Zhruba od poloviny 19. století do 30. let 20. století (s výjimkou období 1. světové války) narůstalo především obyvatelstvo severní poloviny území republiky a východní části Moravy a Slezska, naopak počet obyvatel jihozápadních Čech stagnoval či klesal. Tomuto vývoji odpovídá i současná diferenciací hustoty zalidnění – ta je vysoká zejména na Moravě a v severní části Čech.

Podstatným způsobem zasáhl do vývoje obyvatelstva poválečný odsun obyvatel německé národnosti z příhraničí. Odsunem se dramaticky snížil celkový počet obyvatel, ale zároveň se tato událost projevila ve zvýšení koncentrace (nerovnoměrnosti rozmístění), zejména v nárůstu podílu Prahy na obyvatelstvu Česka (z 8,9 % na 11,9 % v období 1930 – 1950). I následné dosídlování pohraničí koncentraci zvýšilo, protože nebylo rovnoměrné, preferována byla města a pánevní oblasti.

V 50. a 60. letech byl růst obyvatelstva soustředěn hlavně do oblastí těžkého průmyslu, tj. zejména Podkrušnohoří a ostravsko-karvinské oblasti. Zintenzivnilo také zvyšování počtu obyvatel při slovenských hranicích. Naopak zpomalovalo tempo růstu Prahy. Suburbanizační tendence, které byly v předválečném období patrné na růstu pražského zázemí, byly v 50. letech výrazně utlumeny, v 60. letech se dokonce počet obyvatel v zázemí snížil (zázemím je myšleno území okolních obvodů obcí s rozšířenou působností, dále ORP).

V 70. i 80. letech se změny odehrávaly především uvnitř krajských hranic. Intenzivněji rostla menší a střední města, prosazování střediskové soustavy sídel od 2. poloviny 60. let totiž výrazně posilovalo jejich pozici. Jen slabě rostla velká města, v malých obcích (zhruba do 2000 obyvatel) obyvatelstvo ubývalo.

V 90. letech došlo vlivem snížení úrovně porodnosti k úbytku obyvatelstva přirozenou měnou (poprvé od konce 1. světové války). Kladné saldo zahraniční migrace nemohlo přirozený úbytek vyrovnat, a tak se v roce 1994 zastavil dlouhodobý nárůst celkového počtu obyvatel. Zásadní změny, které 90. léta přinesla, se projeví v řadě socioekonomických charakteristik značným prohloubením regionálních rozdílů. Změny v rozmístění obyvatelstva však byly spíše nepodstatné a měly opačný charakter. Koncentrace obyvatelstva se mírně snížila, a to jak na sídelní úrovni – především kvůli poklesu relativních počtů obyvatel největších měst – tak na úrovni regionální, kdy došlo k poklesu počtů obyvatel hustě zalidněných regionů (středočeský prostor včetně Prahy, Moravskoslezský kraj) a naopak k mírnému nárůstu obyvatelstva řídké zalidněného Jihočeského kraje.

Za jednu z hlavních příčin relativní stability rozmístění obyvatelstva v 90. letech s tendencí k dekoncentraci lze označit (vedle přirozeně vysoké stability) obecně nízkou migrační aktivitu českého obyvatelstva. Ta je způsobena i velmi rozšířeným bydlením ve vlastním bytě. Dalším důvodem byly problémy na trhu s byty (nízká koupěschopnost obyvatel, omezená dosažitelnost hypoték, regulované nájemné). Po většinu 90. let z těchto důvodů pokračoval dlouhodobý pokles migrační mobility obyvatelstva.

Finanční nedostupnost bytů ve velkých městech přispěla k vyšší atraktivitě malých obcí. Klesl podíl všech kategorií obcí nad 20 tisíc obyvatel (podle počtu v roce 1991 na obyvatelstvu ČR). Absolutní pokles byl ve všech kategoriích od 5 tisíc obyvatel výše. Zvyšoval se hlavně podíl obcí se stovkami až jednotkami tisíc obyvatel. Obrátil se tak vývoj ze 70. a 80. let, kdy malé obce obyvatelstvo ztrácely a rostla hlavně menší a střední města.

5.1. Vývoj rozmístění obyvatelstva po roce 2000

Před charakteristikou vývoje obyvatelstva po roce 2000 je nutné zmínit se o hlavní metodické změně sčítání 2011 – v tomto sčítání bylo sledováno obvykle bydlící obyvatelstvo, zatímco v předchozích populačních cenzech (od roku 1961) obyvatelstvo trvale bydlící. Podrobně o problematice obvyklého pobytu pojednává kapitola „Obyvatelstvo obvykle bydlící“. Velikost a charakter rozdílů mezi obvyklým a trvalým pobytem totiž velmi úzce souvisí s velikostí a směrem migračních toků v předchozích letech.

Mobilita obyvatelstva se po roce 2000 výrazně zvýšila, zatímco v 90. letech byla nejnižší za několik posledních dekád (i když v závěru období se již zvyšovala). Lze tedy předpokládat, že v roce 2011 rozmístění podle trvalého pobytu relativně dobře korespondovalo s obvyklým pobytem, zatímco v roce 2011 již trvalý

pobyt v některých oblastech neodpovídal „fyzickému“ stavu. Použit pro srovnání data o trvalém pobytu v roce 2011 by tedy znamenalo použít údaje, jejichž vypovídací schopnost je prokazatelně významně snižena.

Obyvatelstvo krajů v období 1991 - 2011

Kraj	1991		2001		2011		Změna (%)	
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	1991 - 2001	2001 - 2011
Hl. m. Praha	1 214 174	11,8	1 169 106	11,4	1 268 796	12,2	96,3	108,5
Středočeský	1 112 882	10,8	1 122 473	11,0	1 289 211	12,4	100,9	114,9
Jihočeský	622 889	6,0	625 267	6,1	628 336	6,0	100,4	100,5
Plzeňský	558 307	5,4	550 688	5,4	570 401	5,5	98,6	103,6
Karlovarský	301 985	2,9	304 343	3,0	295 595	2,8	100,8	97,1
Ústecký	824 461	8,0	820 219	8,0	808 961	7,8	99,5	98,6
Liberecký	425 120	4,1	428 184	4,2	432 439	4,1	100,7	101,0
Královéhradecký	552 809	5,4	550 724	5,4	547 916	5,2	99,6	99,5
Pardubický	508 718	4,9	508 281	5,0	511 627	4,9	99,9	100,7
Vysočina	513 740	5,0	512 143	5,0	505 565	4,8	99,7	98,7
Jihomoravský	1 144 160	11,1	1 134 786	11,1	1 163 508	11,1	99,2	102,5
Olomoucký	647 341	6,3	643 817	6,3	628 427	6,0	99,5	97,6
Zlínský	596 903	5,8	595 010	5,8	579 944	5,6	99,7	97,5
Moravskoslezský	1 278 726	12,4	1 265 019	12,4	1 205 834	11,6	98,9	95,3
Česká republika	10 302 215	100,0	10 230 060	100,0	10 436 560	100,0	99,3	102,0

V první dekádě 21. století (zde vymezené sčítáními 2001 a 2011) došlo k obnovení populačního růstu³⁰ Česka, když od roku 2003 kladné migrační saldo převážilo přirozený úbytek. Od roku 2006 již přibývalo obyvatelstvo i přirozenou měnou. Znatelně se také zvýšila dynamika změn v rozmístění obyvatelstva, zejména zrychlily suburbanizační procesy. Za hlavní příčiny lze označit opožděnou reakci obyvatelstva na vývoj regionálních rozdílů v ekonomice v 90. letech, dále zlepšení situace na trhu s byty a také zvyšování počtu cizinců, kteří po příchodu do země představovali migračně aktivní složku i z pohledu vnitřního stěhování.

Vývoj obyvatelstva podle velikostních skupin obcí (obce k roku 2011) v období 1991 - 2011

Velikostní skupina (podle počtu obyvatel v roce 1991)	Počet obcí	Počet obyvatel			Změna (%)		Podíl na obyvatelstvu ČR		
		1991	2001	2011	1991 - 2001	2001 - 2011	1991	2001	2011
do 199	1 612	202 292	199 538	224 280	98,6	112,4	2,0	2,0	2,1
200 - 499	2 120	688 036	692 453	757 107	100,6	109,3	6,7	6,8	7,3
500 - 999	1 260	879 400	894 505	972 467	101,7	108,7	8,5	8,7	9,3
1 000 - 1 999	652	900 627	924 308	993 738	102,6	107,5	8,7	9,0	9,5
2 000 - 4 999	345	1 055 171	1 073 960	1 101 370	101,8	102,6	10,2	10,5	10,6
5 000 - 9 999	130	895 366	892 857	881 807	99,7	98,8	8,7	8,7	8,4
10 000 - 19 999	67	941 362	937 062	917 744	99,5	97,9	9,1	9,2	8,8
20 000 - 49 999	42	1 218 344	1 205 735	1 144 178	99,0	94,9	11,8	11,8	11,0
50 000 - 99 999	17	1 214 037	1 179 793	1 118 857	97,2	94,8	11,8	11,5	10,7
100 000 - 399 999	5	1 093 406	1 060 743	1 056 216	97,0	99,6	10,6	10,4	10,1
Praha	1	1 214 174	1 169 106	1 268 796	96,3	108,5	11,8	11,4	12,2
Česká republika	6 251	10 302 215	10 230 060	10 436 560	99,3	102,0	100,0	100,0	100,0

³⁰ Data o vývoji obyvatelstva však nejsou plně srovnatelná s předchozím obdobím, protože od roku 2001 jsou do obyvatelstva zahrnováni i cizinci s dlouhodobým pobytem (resp. občané EU s přechodným pobytem) a azylovníci. Do roku 2001 byli zahrnováni pouze trvale bydlící cizinci.

V intercenzálním období 2001 – 2011 se nejvýrazněji zvýšil počet obyvatel Středočeského kraje a Prahy, přičemž v první polovině (do roku 2005) byl tento nárůst zapříčiněn kladnou migrační bilancí, v následujících letech i přirozenou měnou. Nárůst počtu obyvatel byl zjištěn ještě v dalších pěti krajích, ovšem ve srovnání s vývojem ve středočeském prostoru byl o poznání méně intenzivní. Ve zbylých krajích se počet obyvatel snížil, zdaleka nejvýrazněji v kraji Moravskoslezském, který měl po celé období záporné migrační saldo a s výjimkou let 2007 a 2008 zde byl vždy zaznamenán i přirozený úbytek obyvatel (ten se ale na celkovém úbytku podílel menší měrou než migrace).

Ve srovnání s 90. léty zrychlil nárůst obyvatelstva obcí do 2 tisíc obyvatel i pokles ve městech od 10 do 99 tisíc obyvatel. Z největších měst (nad 100 tisíc obyvatel v roce 2011) se populačně výrazně zmenšila Ostrava (o 20 tisíc) a slabě Olomouc. Ostatní největší města absolutně i relativně (podíl na celé populaci) vzrostla, došlo tedy k obrátu po poklesu v 90. letech. Ten byl zřetelný zejména v případě Prahy, jejíž počet obyvatel v 90. letech klesl o 4 % a po roce 2000 vzrostl o 9 %.

Počet obyvatel se mezi sčítáními 2001 a 2011 zvýšil v 87 ORP (a v Praze), z toho u 53 ORP (a Prahy) se zvýšil i podíl na obyvatelstvu Česka. Především se zvýšil význam pražského metropolitního areálu, v jehož důsledku ve sledovaném období rostl (absolutně i relativně) počet obyvatel téměř všech ORP Středočeského kraje, resp. širšího okolí osy Plzeň – Praha – Liberec. Další významnou oblast populačního růstu představovalo Brno se zázemím, zvyšoval se také počet obyvatel Českbudějovicka a Pardubicka. Absolutně početně vzrostly i regiony většiny ostatních krajských měst (kromě Ostravy a Karlových Varů), jejich podíl na obyvatelstvu Česka se však snížil.

Pokles počtu obyvatel v období 2001 – 2011 byl zjištěn celkem ve 118 ORP, v dalších 34 ORP absolutní počty sice mírně vzrostly, ale snížil se jejich podíl na obyvatelstvu Česka. Výrazný pokles počtu obyvatel nastal na východě území. Ve srovnání s 90. lety zrychlil úbytek obyvatelstva na Ostravsku-Karvinsku a na severozápadě území, zejména na Litvínovsku a Mostecku a na většině území Karlovarského kraje. Intenzivně ubylo obyvatelstvo v rozsáhlé oblasti Jeseníků. K velkému úbytku došlo i při hranicích se Slovenskem a v některých regionech na hranicích krajů, resp. v nevýhodné poloze vůči centrům (např. ORP Dačice, Sušice, Horažďovice), včetně většiny hlavních výběžků území ČR (hlavně Šluknovský, Broumovský, Osoblažský).

Jedním z významných rysů populačního vývoje v první dekádě 21. století byl zhruba trojnásobný nárůst počtu cizinců. Těch přibýlo téměř ve všech ORP (s výjimkou Orlové a Bohumína) a ve všech kategoriích obcí, zejména v nejvyšších (v Praze se počet cizinců zvýšil skoro pětinašobně, v ostatních městech nad 100 tisíc obyvatel čtyřnásobně, v padesáti až stotisícových městech trojnásobně). Zhruba trojnásobně se počty cizinců zvýšily i v obcích do 1000 obyvatel, nárůst ve středních kategoriích byl nepatrně nižší.

Cizinci se poměrně výrazně podíleli na zvýšení objemu vnitřní migrace (po několik předchozích desetiletí objem vnitřní migrace klesal). V první polovině intercenzálního období měla výraznější kladné saldo vnitřní migrace cizinců Praha a ORP Plzeň, méně výrazné, ale stále kladné bylo např. v oblastech při hranicích se Slovenskem, Rakouskem a Bavorskem. V následujících letech se pro cizince zvýšila atraktivita regionálních center, začaly se u nich také projevovat suburbanizační tendence, kdy se stěhovali zejména do zázemí Prahy.

Správní obvody ORP s největšími přírůstky, resp. úbytky obyvatelstva v období 2001 - 2011

Kraj	ORP	Počet obyvatel			Kraj	ORP	Počet obyvatel		
		2001	2011	Přírůstek (%)			2001	2011	Úbytek (%)
Středočeský	Černošice	82 404	131 231	59,3	Moravskoslezský	Orlová	48 249	43 020	-10,8
Středočeský	Říčany	40 107	60 107	49,9	Moravskoslezský	Rýmařov	17 330	15 500	-10,6
Středočeský	Brandýs n. L. - St. Boleslav	65 434	97 039	48,3	Moravskoslezský	Karviná	75 250	68 024	-9,6
Středočeský	Lysá n. L.	15 889	23 555	48,2	Moravskoslezský	Havířov	99 986	91 092	-8,9
Jihomoravský	Kuřim	18 024	22 522	25,0	Olomoucký	Jeseník	42 413	38 779	-8,6
Jihomoravský	Šlapanice	51 197	63 070	23,2	Pardubický	Králíky	9 500	8 712	-8,3
Středočeský	Beroun	49 145	57 228	16,4	Olomoucký	Konice	11 720	10 773	-8,1
Středočeský	Český Brod	16 597	19 303	16,3	Královéhradecký	Broumov	17 684	16 312	-7,8
Středočeský	Kralupy n. Vltavou	26 863	31 187	16,1	Moravskoslezský	Český Těšín	27 462	25 516	-7,1
Středočeský	Dobříš	18 648	21 360	14,5	Moravskoslezský	Krnov	43 299	40 269	-7,0

5.2. Nejvýznamnější oblasti populačního růstu

Za hlavní centra populačního růstu po roce 2000 lze označit **tři metropolitních areály: pražský, brněnský a plzeňský** (vymezené jako centrální město a ORP v jejich nejbližším okolí). Dominantním procesem byla suburbanizace, postupně oživovaná již od 2. poloviny 90. let, která po většinu první dekády 21. století nabírala na intenzitě (zejména v případě Prahy). Samotná suburbanizace však byla zprvu doprovázena úbytkem obyvatelstva centrálních měst (jednalo se především o stěhování z těchto měst do zázemí), přičemž úbytek ve městech byl větší než přírůstek v zázemích. V průběhu intercenzálního období 2001 – 2011 však postupně došlo k již zmíněnému obrátu ve vývoji největších měst a postupně tak začalo růst obyvatelstvo celých areálů, nejprve pražského, s odstupem několika let plzeňského a následně brněnského.

Počet obyvatel v zázemí Prahy se zvyšoval s výrazně největší intenzitou. V ORP Černošice došlo k nárůstu o 59 %, v ORP Říčany o polovinu a jen nepatrně menší nárůst byl v ORP Brandýs a Lysá nad Labem. V zázemí ostatních měst nebyl nárůst zdaleka tak vysoký (dalším ORP v pořadí byla Kuřim v zázemí Brna s nárůstem zhruba 25 %). Výsledky za trvale bydlící obyvatelstvo poskytují stejná zjištění, pouze intenzita změn by byla u uvedených ORP o 5 – 10 procentních bodů nižší (to odpovídá zjištěním, že evidované změny pobytu sice zachycují trend ve změnách distribuce obyvatelstva, ale podhodnocují intenzitu těchto změn).

Zmíněný růst samotných měst byl způsoben migrací cizinců, zejména zintenzivňující imigrací ze zahraničí. Saldo migrace českých občanů měla všechna tři výše zmíněná města po celé období 2001 – 2010 záporné. Naopak zázemí měst populačně rostla především migrací občanů ČR (většinou právě z daného města). Menší měrou přispívali k růstu zázemí cizinci přistěhovalí ze zahraničí, vnitřní migrace cizinců přispěla pouze k růstu pražského zázemí ve druhé polovině intercenzálního období. Hlavními trendy ve vývoji uvedených oblastí byly tedy odchod českých občanů z centrálních měst do zázemí a příchod cizinců do center.

Přirozený přírůstek obyvatelstva sledovaných metropolitních oblastí byl ve shodě s vývojem celé české populace. V první polovině intercenzálního období byl záporný a poměrně výrazně tlumil růst areálů migrací. V letech 2006 – 2010 byly přirozené i migrační přírůstky kladné, ovšem migrace měla dominantní vliv. Výsledky sčítání lidu 2011 potvrdily, že růst samotných center v období 2001 – 2011 byl zapříčiněn pouze zvýšením počtu cizinců. Českých občanů v největších městech ubylo (v Praze o 4 %, v Brně a Plzni o 3 %).

5.3. Hlavní depopulační oblasti

Nejmarkantnější úbytek obyvatelstva mezi roky 2001 a 2011 nastal v oblasti Jeseníků (ORP při severozápadní hranici Olomouckého a Moravskoslezského kraje), která v 90. letech populačně rostla. Obyvatelstvo v Jeseníkách ubývalo zejména vnitřní migrací. Lidé se stěhovali především do Prahy a do regionálních center (Olomouc, Ostrava, Brno), ale také do blízkých oblastí v relativně lepší poloze vůči významnějším centerům (např. na Opavsko či do ORP Zábřeh). Přirozený úbytek přispíval ke snižování počtu obyvatel menší měrou (v ORP Bruntál byl dokonce kladný).

Saldo zahraniční migrace v intercenzálním období bylo podle dat průběžné evidence kladné, ovšem zde je nutno upozornit na neúplnost dat o vystěhovalých do zahraničí. Podstatnou měrou se na úbytku obyvatel podílely i neoficiální přesuny obyvatel, kteří nezměnili místo trvalého bydliště, ale obvykle žili jinde – nečastěji v Praze, resp. neměli obvyklý pobyt na našem území. Tyto neevidované přesuny nejsou zachyceny ve statistice pohybu obyvatelstva, projeví se až v údajích ze sčítání.

V základních rysech byla podobná situace i v ostravsko-karvinské oblasti. I zde se počty obyvatel snižovaly zejména vnitřní migrací, v menší míře přirozenou měnou. Mezi nejvýznamnější cíle emigrace patřila opět Praha a dále některé regiony v dojížděkové vzdálenosti od Ostravy, jako např. ORP Opava či Frýdlant nad Ostravicí (měřeno hrubou mírou migračního salda se Frýdlantsko řadilo k migračně nejatraktivnějším mikroregionům v zemi). Rovněž zde se projeví nenahlášené změny pobytu, opět se jednalo zejména o osoby obvykle bydlící v Praze či bez obvyklého pobytu na našem území. Podobně tomu bylo i v další výrazně depopulační oblasti, kterou představoval souvislý pás ORP při hranicích se Slovenskem (od Vsetína po Hodonín). Ze slovenského příhraničí odcházeli (oficiálně či bez ohlášení) lidé hlavně do Prahy, Brna, na Zlínsko či Uherskohradištsko.

Oblast Karlovarska (značný úbytek byl téměř v celém Karlovarském kraji s výjimkou stagnujícího Chebska a mírně rostoucího ORP Ostrov) měla vysoké saldo zahraniční migrace. Příliv cizinců ze zahraničí většinou (s výjimkou ORP Sokolov) podstatně zmírňoval hluboce záporné saldo evidované vnitřní migrace. Ve skutečnosti však tato oblast ztrácela vnitřní migrací výrazně více – značné množství lidí mělo sice trvalé bydliště v uvedené oblasti, ovšem obvykle žili jinde (mimo ČR, v Praze, na Plzeňsku, v ORP Ostrov).

Stejně jako v oblasti Karlových Varů, i na Mostecku (ORP Most a Litvínov) byl prohlubující se úbytek obyvatelstva dán hlavně neevidovanými změnami faktického pobytu (opět obvyklý pobyt mimo ČR a v Praze), v případě ORP Most i registrovanou migrací do Prahy a do okolních ORP (Chomutov, Louny).

5.4. Sídelní struktura

Sídelní síť České republiky je dlouhodobě relativně stabilní, ale administrativními zásahy se v posledních desetiletích 20. století výrazně změnil počet obcí.

V 60. až 80. letech docházelo k jejich integraci (např. v průběhu 70. let se počet obcí snížil více než o třetinu), po obnovení obecní samosprávy se v 90. letech obce opětovně rozdrobovaly. Vznikaly tehdy zejména malé obce s řádově stovkami obyvatel. Stabilitu do územně-správní struktury vnesl zákon o obcích z roku 2000, který mimo jiné zamezil vzniku obcí s méně než tisícem obyvatel. Od roku 2000 tak již dochází pouze ke sporadickým změnám v počtu obcí.

Při sčítání 2011 bylo území Česka rozděleno do 6 251 obcí (včetně pěti vojenských újezdů). Průměrná populační velikost obcí činila 1670 obyvatel, ale 87 % obcí mělo počet obyvatel podprůměrný. Mediánová velikost (tj. hodnota, která dělí na poloviny soubor obcí seřazených podle velikosti) byla pouhých 415 obyvatel (zhruba každá čtvrtá obec měla dokonce méně než 200 obyvatel), v „dolní“ polovině, tj. v obcích pod mediánovou velikostí, žilo pouze 6 % obyvatel. Města nad 10 tisíc obyvatel představovala jen 2 % obcí Česka a žila v nich zhruba polovina obyvatelstva.

Velikostní struktura obcí není po celém území jednotná, existují v ní významné regionální rozdíly. Na východě (především ve Zlínském a Moravskoslezském kraji) a také na severozápadě území (Karlovarský, Ústecký a Liberecký kraj) jsou obce větší než v ostatních částech republiky.

Výjimečná je zejména struktura Moravskoslezského kraje, kde bylo jen velmi malé procento nejmenších obcí do 200 obyvatel (představovaly pouze 5 % obcí kraje, v ČR to bylo 25 %) a téměř polovina obcí měla více než tisíc obyvatel (v celé republice to bylo jen 22 %). Mediánová velikost byla 979 obyvatel, což byla hodnota vysoko přesahující všechny ostatní kraje.

Zlínský kraj vynikal především vysokým podílem větších venkovských obcí kolem tisíce obyvatel, Karlovarský a Ústecký kraj vysokým podílem středních měst (10 – 20 tisíc obyvatel).

Velikost obcí v krajích České republiky k 26. 3. 2011

Kraj	Počet obcí	Mediánová velikost	Průměrná velikost	Podíl obcí do 1000 obyvatel		Podíl obcí nad 10 000 obyvatel	
				na počtu obcí	na počtu obyvatel	na počtu obcí	na počtu obyvatel
Hl. m. Praha	1	x	x	-	-	100,0	100,0
Středočeský	1 145	436	1 126	79,3	27,3	1,7	32,8
Jihočeský	623	279	1 009	83,8	23,4	1,1	36,1
Plzeňský	501	272	1 139	82,2	21,5	1,2	42,3
Karlovarský	132	557	2 239	68,2	12,7	5,3	54,7
Ústecký	354	488	2 285	73,7	13,2	4,8	63,1
Liberecký	215	563	2 011	74,0	16,2	2,3	48,5
Královéhradecký	448	362	1 223	82,6	23,7	1,8	39,0
Pardubický	451	362	1 134	83,1	26,5	2,0	39,9
Vysočina	704	208	718	90,9	33,7	1,0	34,0
Jihomoravský	673	546	1 729	73,0	18,0	1,5	47,9
Olomoucký	399	563	1 575	70,2	18,9	2,3	45,5
Zlínský	305	708	1 902	66,9	18,0	3,0	42,6
Moravskoslezský	300	979	4 019	50,7	6,6	5,0	63,7
Česká republika	6 251	415	1670	77,8	17,1	2,1	52,6

Relativně velmi malé obce jsou na Vysočině, kde mediánová velikost obcí byla pouze 208 obyvatel. Přes 90 % obcí (ze 704) zde mělo méně než 1000 obyvatel a žila v nich více než pětina obyvatelstva kraje (v celé ČR to byla necelá desetina). Ve srovnání se strukturou celé České republiky byly na Vysočině málo zastoupeny především obce ve skupině 2000 – 4999 obyvatel.

Značně rozdrobenou strukturou jsou charakteristické i Jihočeský a Plzeňský kraj, rovněž s vysokým zastoupením nejmenších obcí. Zejména Jihočeský kraj vynikal velmi malým podílem středních měst, v Plzeňském kraji bylo jen velmi málo měst nad 20 tisíc obyvatel.

Výrazně rozdílné z hlediska územní struktury jsou správní obvody ORP. Některé obvody se skládají z velkého množství obcí (Znojmo – 111 obcí, Mladá Boleslav a Třebíč přes 90 obcí, Rakovník a Hradec Králové přes 80), jiné – zejména ve vysoce urbanizovaných oblastech – jsou tvořeny jen několika málo obcemi (Bohumín a Český Těšín po dvou obcích, Orlová a Karviná po čtyřech, extrémem je „městský“ ORP Brno tvořený jen samotným městem).

Specifické jsou také ORP tvořené relativně významným centrem a několika populačně mnohem menšími obcemi (ORP Plzeň, Ostrava, Havířov, Most, ale i Česká Třebová).

V 81 ORP nebyla zastoupena žádná obec nad 10 tisíc obyvatel, z toho ve 13 dokonce ani obec nad 5 tisíc obyvatel. V sedmi ORP žila více než polovina obyvatelstva v obcích do 1000 obyvatel (extrémem byl ORP Konice v Olomouckém kraji, kde v těchto obcích žily bezmála tři čtvrtiny obyvatelstva). Naopak existují vysoce urbanizované ORP (zejména v Moravskoslezském kraji), kde drtivá většina obyvatelstva žije v centrálním městě. Jsou to např. ORP Most, Český Těšín, Plzeň, Ostrava, samozřejmě Brno.

Vzhledem k výše popsanému mimořádnému populačnímu nárůstu pražského zázemí stojí alespoň za stručnou zmínku změny ve velikostní struktuře obcí v tomto regionu (zázemím jsou myšleny okolní ORP Černošice, Říčany a Brandýs nad Labem – Stará Boleslav). V takto vymezeném zázemí se nachází celkem 189 obcí a bylo zde sečteno 288 tisíc obyvatel (to je o 53 % více než v roce 2001). Nejvíce obcí spadalo do kategorie 500 – 999 obyvatel, následovaly okolní kategorie (200 – 499 a 1000 – 1999 obyvatel). V roce 2001 patřilo 110 obcí (58 %) do nižší kategorie než v roce 2011, pět obcí se dokonce řadilo o dvě kategorie níže a dvě obce o tři kategorie níže.

V roce 2001 bylo v zázemí Prahy 28 obcí v nejmenší kategorii do 200 obyvatel. Do roku 2011 se počet obyvatel v těchto obcích zvýšil 2,6 násobně a v původní kategorii zůstalo pouze 8 obcí (dvě obce překročily hranici 1000 obyvatel).

Druhý nejintenzivnější nárůst (o 73 %) byl v 56 obcích tvořících v roce 2001 kategorii obcí 500 – 999 obyvatel - v původní skupině zůstalo do roku 2011 pouze 20 z těchto obcí (pět obcí se dostalo až do skupiny 2000 – 4999 obyvatel).

Relativně nejméně vzrostla populace měst nad 10 tisíc obyvatel (tři sídla ORP), ovšem i zde byl nárůst výrazný – bezmála o pětinu.

Změny ve velikostní struktuře obcí v zázemí Prahy v období 2001 – 2011 (počty obcí podle příslušnosti k velikostní skupině)

Velikostní skupina obcí podle počtu obyvatel v roce 2001	Velikostní skupina obcí v roce 2011							Celkem
	do 199	200 - 499	500 - 999	1 000 - 1 999	2 000 - 4 999	5 000 - 9 999	10 000 - 19 999	
do 199	8	18		2				28
200 - 499		29	36					65
500 - 999			20	31	5			56
1 000 - 1 999				8	13			21
2 000 - 4 999					10	5		15
5 000 - 9 999						1		1
10 000 - 19 999							3	3
Celkem	8	47	56	41	28	6	3	189